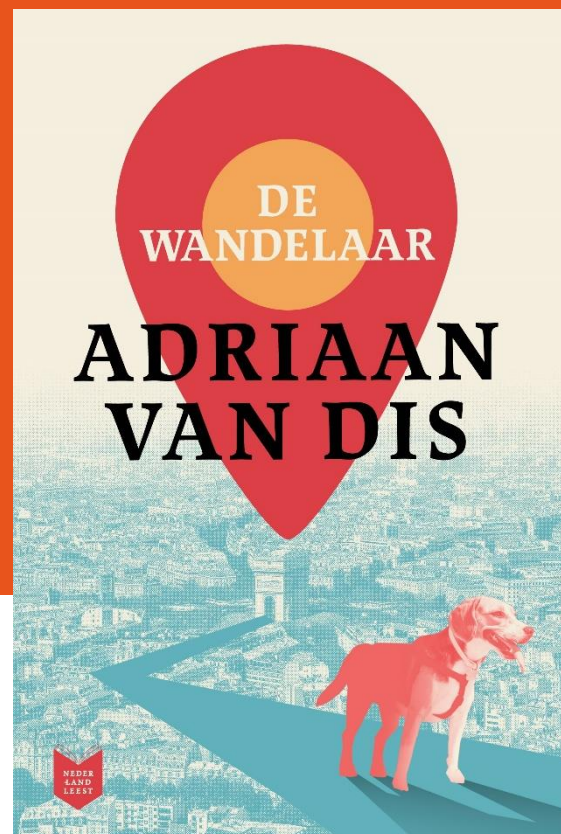

Leeswijzer

Stichting
Senia

Leeswijzer

De wandelaar

Adriaan van Dis

Colofon

Gebruikte editie:	Editie uitgegeven ter gelegenheid van de campagne Nederland Leest
Eerste uitgave:	2007
Uitgave Nederland Leest:	2021
Uitgever leeswijzer:	Stichting Senia 2021
Auteur leeswijzer:	Alies-Willemien van Dockum en in 2021 geactualiseerd en aangepast voor gebruik bij campagne Nederland Leest, door Senia's literatuurwerkgroep

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enig andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de samenstellers/Stichting Senia.

Romanbespreking en gesprekshandleiding

De wandelaar – Adriaan van Dis

SAMENVATTING

Van Dis beschrijft in zijn roman een keurig nette, rijke, oudere alleenstaande Nederlander, Mulder, die sinds een paar jaar in Parijs woont en dagelijks door deze stad flaneert. Hij leidt een onopvallend, eenzaam leven waarin liefde voor het schone centraal staat. Hij geniet van de Franse keuken, de kunst en de cultuur. Meneer Mulder houdt gepaste afstand tot “het gepeupel”. Tijdens één van zijn wandelingen stuit hij op een brandend kraakpand, waaruit illegalen en andere verschoppelingen als ratten tevoorschijn komen. Een deels in brand staande hond springt naar beneden, zo’n beetje in de armen van meneer Mulder. De hond wordt de held van het verhaal. De ‘harige heilige’ wordt het beest genoemd. Het naamloze dier zorgt voor een ommekeer in het leven van de man en opent een andere wereld voor hem: die van vluchtelingen, illegalen en zwervers. Meneer Mulder komt zelfs terecht in beruchte buitenwijken waar de bevolking een uitzichtloos leven leidt in betonnen architectonische gedrochten met veel te kleine ramen. Dankzij de liefde voor zijn hond ontdooit Mulder en krijgt hij oog voor de nood van medemensen. Hij verandert, Parijs verandert. Hij wil helpen, goed doen. Maar alles wat hij doet, pakt anders uit.

Er ontstaat een band met de hond. Na elke aai likt de hond zijn hand en kijken ze elkaar aan. Een van de aanwezigen, een pater, vermoedt dat deze hond een baby uit het brandende huis heeft gehaald. Ook de politie komt eraan te pas, maar niemand weet wie de hond toebehoort.

De elegante Mulder moet er wel aan wennen dat er een hond in zijn leven is gekomen. Voor het eerst komen er vlekken op zijn dure jas. Uiteraard wordt de hond flink met shampoo gewassen, maar het is niet meer mogelijk om onberispelijk gekleed door het leven te gaan. Door de nieuwe omstandigheden gedwongen, zijn de wandelingen van Mulder niet meer zoals voorheen. De hond laat hem een andere wereld zien, ineens is Parijs een stad van honden, overal zijn honden. Er is een hele etalage van een prentenwinkel met platen van honden. Mulder kan niet meer terug. Niet de hond, maar hij zit aan de riem. Mulder moet volgen. Hij komt op de gekste en goorste plekken. En last but not least: Mulder wordt zich voor het eerst bewust van het grote aantal kapellen in zijn wijk. Hij moet er toch eens binnenlopen. Hij raakt in gesprek met Père Bruno, een pater van de kapel vlak bij hem in de buurt. Deze rooms-katholieke priester ontfermt zich over armen en misdeelden. Zijn kerk staat dag en nacht open voor ieder die hulp nodig heeft. De atheïstische Mulder discussieert met de priester over geloof, moraal en de zin van het leven. De priester is iemand die Mulder aan het denken zet. Mulder probeert het bestaan van God weg te redeneren, maar de priester riposteert: ‘Rationalisten als u hebben God uitgeschakeld. (...) Weet u, het is heel moeilijk goed en eerlijk te leven, het vraagt veel oefening. Maar die oefening maakt het leven niet banaal. Ze verheft ons leven.’

Ook deze pater verstoort de wereld van Mulder die ooit overzichtelijk

was.

Mulder besluit dat hij iets moet gaan dóén. Maar wat? In de kapel wordt hij innerlijk bewogen als hij 'Schmücke dich, o liebe Seele' van Bach hoort spelen.

Mulder laat zich verleiden mee te werken aan een vals paspoort voor een (Afrikaanse) landgenoot van de pater. En uiteindelijk geeft hij de hond aan een meisje dat herstellende is van ernstige brandwonden.

TITEL

De titel van *De wandelaar* verwijst naar het gedicht van Martinus Nijhoff uit de gelijknamige bundel *De Wandelaar* uit 1916:

Mijn eenzaam leven wandelt in de straten,
Langs een landschap of tusschen kamerwanden.
Er stroomt geen bloed meer door mijn doode handen,
Stil heeft mijn hart de daden sterven laten.]
Toeschouwer ben ik uit een hoogen toren,
Een ruimte scheidt mij van de wereld af,
Die 'k kleiner zie en als heel ver-af,
En die ik niet aanraken kan en hooren."

Meneer Mulder gaat biechten en hij wil bovendien gezegend worden. Het licht dat binnenvalt via een gebrandschilderd kerkraam treft hem als in een ander gedicht uit Nijhoffs *De Wandelaar*: het licht, breekt zich in kleuren: Kleuren zijn daden van het licht dat breekt.

THEMA

De zestigjarige Adriaan van Dis snijdt de sociale thema's van 2007 aan, maar de roman is ook een melancholiek verhaal over het verlangen naar liefde en geborgenheid. Net als Nijhoff in zijn debuutbundel van 1916 gaat het Van Dis in *De wandelaar* om de vraag: speelt het leven zich slechts af op het horizontale vlak of speelt God een rol in het aardse bestaan?

PERSONAGES

Mulder maakt op zijn zestigste de balans op. Hij wordt geen gelovige, al scheelt het niet veel. Als Mulder heeft geconcludeerd dat de stem van zijn eigen geweten hem vertelt wat goed en kwaad is, merkt de priester op: "U hebt niet eens het intellectueel fatsoen, of beter de moed, om uw bronnenmateriaal te vermelden: de Bijbel."

Zelf zegt Van Dis over *De wandelaar* dat hij eigenlijk te veel een actueel boek wilde schrijven. Een boek schrijven over het verlangen naar een leidraad, naar geloof, naar inhoud. Een boek schrijven over geborgenheid en liefde. (...) We leven in een tijd waarin we een uitzicht hebben op de armen, en de armen hebben vooral een beter uitzicht op ons; een tijd waarin de sociale verhoudingen verschuiven, en er een nieuwe wereld op de drempel staat. En we doen eigenlijk niets. We keren steeds meer naar binnen. Je ziet hoe iemand dood wordt getrapt en je maakt je zorgen om de vouw in je broek. Je geeft geld aan zwervers, maar durft ze geen hand te geven.

Aangezien Van Dis zelf in Parijs heeft gewoond en daar dagelijks vele kilometers door de stad wandelde, doet deze nette heer Mulder denken

	<p>aan de schrijver zelf. Voordat Van Dis de achternaam van zijn moeder aannam, heette hij overigens Adriaan Mulder, wat het autobiografisch karakter van zijn deze roman bevestigt. Mulder heeft ook hartproblemen.</p>
Meneer Mulder	<p>Mulder hunkert naar de beleving van gelovigen: ‘Mulder wilde opgetild worden, iets groots ervaren.’ Mulder komt door de brand en de hond die voor hem kiest, in een andere wereld. Hij is rijk, leeft van erfenissen en hoeft zich nooit zorgen om geld te maken. Hij geeft veel geld uit: voor een vals paspoort, voor een vrouw Sri die weduwe wordt en haar man graag in zijn geboorteland wil laten begraven. Hij wordt verliefd op deze vrouw.</p>
Priester Bruno	<p>Een ander belangrijk personage is priester Bruno. De kracht van de priester is dat hij zijn twijfels durft te tonen. Zo drinkt hij bijvoorbeeld meer whisky dan goed voor hem is, waardoor zijn personage een soort knipoog wordt naar de whiskypriest uit <i>The Power and the Glory</i> (1940) van de door Van Dis bewonderde schrijver Graham Greene. Omdat de priester zo menselijk is, hebben zijn woorden effect. De priester heeft dezelfde uitwerking op Mulder als het dagelijkse klokgebeier: Mulder ergert zich daaraan, maar wordt desondanks als door een magneet naar de kerk togetrokken. Hij overwint zijn rationele weerzin tegen het christendom, dankzij de groeiende sympathie voor priester Bruno: ‘Mulder begon van die ouwelvreter te houden.’</p>
De hond	<p>De hond speelt een belangrijke rol. Hij verandert het leven van Mulder. Uiteraard kan hij niet praten, maar hij is een hond met een eigen karakter en een duidelijke wil. Hij neemt vaak het initiatief tijdens de wandelingen, gedraagt zich agressief tegen bepaalde mensen of op bepaalde plaatsen. Hierdoor wordt Mulder iedere keer gedwongen zich aan te passen, in tegenstelling tot zijn eerdere regelmatige leven waar alleen hij invloed op had.</p>
Andere bijzondere mensen	<p>Er komen vele ontmoetingen voor met bijzondere mensen die regelmatig in het verhaal terugkeren: de bedelare , die uiteindelijk overlijdt, madam Srimathie Ramdunu, kortweg Sri, een weduwe van een man die bij de brand is omgekomen en op wie Mulder een beetje verliefd wordt. Zij doet Mulder denken aan een liefde van vroeger, die in een flashback beschreven wordt. Hij is niet eerlijk tegen haar. Hij geeft haar geld, maar zegt tegen haar dat het van een ander komt, omdat hij niet rijk wil overkomen. Als Sri erachter komt, ontstaat er een afstand tussen hen. Op verzoek van Sri bekommert Mulder zich over een meisje met ernstige brandwonden. Uiteindelijk besluit hij haar de hond te geven, en daarmee zelf afstand te doen van het dier waar hij inmiddels enorm aan gehecht is.</p> <p>Een schimmige figuur Triple X, een crimineel, die waarschijnlijk te maken heeft met de brand en de hond mishandeld heeft en de vele andere mensen die langskomen, leven aan de onderkant van de samenleving, of vormen een minderheid in de Parijse samenleving.</p> <p>TIJD</p> <p>Het verhaal wordt chronologisch verteld, met hier en daar een flashback. Een voorbeeld hiervan is het verhaal dat Mulder vertelt over de enige liefde in zijn leven.</p> <p>Het verhaal speelt zich in 2007 af en raakt de actuele thema's en dilemma's. De locatie is Parijs, zowel het centrum als de buitenwijken.</p>

VERTELPERSPECTIEF

Persoonlijk, alles wordt vanuit Mulder beschreven.

TAAL EN STIJL

Eenvoudige, wat afstandelijke stijl met rake observaties, die met humor de scherpe kantjes er wat afslijten. Het gebruik van beeldspraak is met een voorkeur voor personificaties zoals: "De jurk hing als een wenkend spook voor het badkamerraam".

REACTIES IN DE PERS

De wandelaar is over het algemeen positief ontvangen. Johan Bakker meldt in het *Nederlands Dagblad* het volgende: *De wandelaar* is de best geschreven roman van Adriaan van Dis tot nu toe. Zijn zinnen lopen soepel en nemen verrassende wendingen. Het boek zit vol mooie beelden, rake observaties en humoristische terzijdes. (...) *De wandelaar* bewijst niet alleen dat de actualiteit terug is in de Nederlandse literatuur, maar ook dat idealen weer zijn toegestaan. Bepie de Rooy schrijft in *Het Nederlands Dagblad* dat Van Dis een schrijver van reisverhalen blijft: kijken en observeren. De beoogde confrontatie met de zelfkant van Parijs blijft bij deze eigentijdse literaire auteur onderwerp van beschouwing, niet van inleving. Hoe valt het grote succes van deze roman te verklaren? Misschien juist wel hierom: de schijn van betrokkenheid kan al lichte voldoening geven. Het is opvallend dat Bakker en De Rooy de inzet van Mulder in de roman compleet verschillend interpreteren. Bakker is van mening dat Mulder juist wel actie onderneemt, terwijl De Rooy vooral de afstandelijkheid van Mulder bedrukt.

OVER DE AUTEUR

Adriaan van Dis is op 16 december 1946 geboren in het Noord-Hollandse Bergen aan Zee als Adriaan Mulder. Zijn vader was een blanke Indiër en zijn moeder een boerenmeisje uit Breda dat hij in Indië had leren kennen. Zij had toen al drie dochters uit haar huwelijk met een KNIL-militair. Ook zijn vader was in Indië al eerder getrouwd geweest. De familie was door de oorlog getekend. Als overlevende van het door de Britten getorpedeerde schip Junyo Maru werd zijn vader tewerkgesteld aan de Pakan Baroe spoorlijn op Sumatra. De echtgenoot van zijn moeder werd tijdens de Japanse bezetting (1942-1945) onthoofd en zij belandde met haar dochters in een interneringskamp. Adriaan, na de oorlog in Nederland geboren, was als het enige blanke kind en zonder eigen Indische geschiedenis in dit gezin een buitenstaander. Zijn woonomgeving droeg daar ook aan bij. In Bergen aan Zee woonden veel oud-Indiëgangers en Adriaan groeide op in een huis dat door vier repatriantenfamilies werd gedeeld.

Adriaans ouders konden niet met elkaar trouwen. Zijn vaders huwelijk was weliswaar voor de islamitische wet ontbonden, maar die scheiding had in Nederland geen geldigheid. Niemand mocht dit weten en voor de buitenwereld droeg Adriaan daarom de naam van zijn vader: Mulder. Officieel kreeg hij echter de achternaam van zijn moeder: Van Dis. Toen Adriaan ging studeren, is hij zich ook daadwerkelijk zo gaan noemen.

Zijn vader was door zijn oorlogservaringen getraumatiseerd en arbeidsongeschikt geraakt. Bovendien vond hij het als migrant moeilijk om zijn plaats in het hem onbekende Nederland te vinden. Hij was altijd thuis en voedde Adriaan streng op en sloeg hem vaak. Adriaan

herinnert zich hem als een wrede man, maar kan hem tegelijkertijd als een slachtoffer zien.

Zijn vader overleed in 1956 toen Adriaan tien was. Ondanks hun moeilijke relatie was Adriaan getroffen door het verlies, wat zijn schoolprestaties negatief beïnvloedde. Hij ging naar de MULO, de kweekschool en de HBS in Hilversum. Daarna ging hij naar Amsterdam om Nederlands te studeren. Daar kwam hij in aanraking met het Afrikaans. In de taal herkende hij veel van het Petjôh dat vroeger voor de grap bij hem thuis werd gesproken: kromtaal met veel verkeerd gelegde klemtonen. Ook de beladenheid van huidskleur in de Zuid-Afrikaanse literatuur herkende hij. Hij studeerde in 1979 af aan de Universiteit van Amsterdam met een doctoraalscriptie getiteld *Om te vlieg: van bron tot boek, een onderzoek naar verschillen en overeenkomsten in een prozatekst van Breyten Breytenbach*. Hij beschouwde Breytenbach als een voorbeeld en zou later een deel van zijn oeuvre in het Nederlands vertalen. Van Dis studeerde Nederlands en Zuid-Afrikaans aan de Universiteit van Amsterdam.

Al tijdens zijn studie publiceerde hij bij *NRC Handelsblad*, waar hij later redacteur was. Landelijke bekendheid verwierf Adriaan van Dis met het programma *Hier is... Adriaan van Dis*, dat op 16 maart 1983 zijn première op de Nederlandse televisie beleefde. Hij ontving er in 1986 de Nipkowschijf voor. Op 3 mei 1992 vond de laatste uitzending plaats. al keerde hij na 1999 nog vier seizoenen terug op de televisie als presentator van het VPRO-programma *Zomergasten*.

In januari 2007 verscheen *De wandelaar*, een boek dat destijds veel gelezen en geprezen is.

OEUVRE

Het oeuvre van Van Dis omvat romans, nouvelles, verhalen, poëzie en toneel. Zijn werk is in grofweg drie categorieën in te delen. Het eerste deel is geïnspireerd op de vele reizen die hij maakte naar onder andere China, Afrika, Japan, Marokko en Mozambique. Voorbeelden daarvan zijn *Casablanca* (1986) en *In Afrika* (1991). Het tweede deel van zijn oeuvre gaat terug op zijn Indische jeugd, zoals *Nathan Sid* (1983), *Indische Duinen* (1994) en *Familiezieke* (2002). Tot slot zijn er nog de karakterromans over ontluikende homoseksualiteit, waartoe *Zilver* (1988) en *Dubbelliefde* (1999) gerekend kunnen worden.

Tweeslachtigheid is een belangrijk thema in het werk van Van Dis. Het wemelt in zijn boeken van de antithesen, zoals blank/zwart, maatschappelijk/asociaal en afkomst/eigen identiteit. Deze kenmerken vind je zowel in zijn reisverhalen, Indische boeken als in de karakterromans. Zijn stijl, die al bij het verschijnen van *Nathan Sid* alom werd geroemd, is luchtig. Die luchtigheid is echter bedrieglijk en tegelijkertijd noodzakelijk om onderwerpen te kunnen aanroeren die zwaarwichtig van aard zijn, zoals oorlogstrauma, discriminatie en mishandeling.

Voor zijn overige werk zie: Wikipedia.

LITERAIRE PRIJZEN

- 1985 - Gouden Ezelsoor voor *Nathan Sid*
- 1994 - De Nieuwe Clercke-Pico Bello-prijs (tien gulden en een gedicht) voor zijn verdiensten voor de Nederlandse literatuur
- 1995 - Gouden Uil voor *Indische duinen*
- 1995 - Trouw Publieksprijs voor *Indische duinen*
- 2007 - Groenman-taalprijs van de Stichting LOUT, een dochter van het genootschap Onze Taal, vanwege zijn helder en creatief taalgebruik
- 2009 - Gouden Ganzenvaar
- 2015 - Libris Literatuurprijs voor *Ik kom terug*
- 2015 - Constantijn Huygens- voor zijn complete oeuvre.

VRAGEN EN DISCUSSIETIPS

Hieronder een aantal gespreksvragen. U kunt er een keuze uit maken of ze allemaal bespreken.

1. De wandelaar is uit 2007. In hoeverre vindt u dit boek nog steeds actueel? Ziet u ook verschillen tussen toen en nu?
2. In hoeverre vindt u Mulder op de wandelaar lijken uit het gedicht van Nijhoff?
3. Vindt u het gedicht van Martinus Nijhoff passend als basis voor de titel van *De wandelaar*?
4. De hond heeft vele levens gered zo wordt Mulder verteld. In hoeverre redt hij Mulder van zijn eenzaamheid?
5. Welke gebeurtenissen in de roman vindt u het meest bepalend voor de verloop van het verhaal?
6. Op p. 144 gaat Mulder met een hoop geld op zak het valse paspoort ophalen voor de illegale meneer Ngolo. In hoeverre begrijpt u waarom hij dat gaat doen?
7. 'Lichte overdrijving wordt door Van Dis niet geschuwd' schrijft Beppie de Rooy op 28 februari 2007 in het Nederlands Dagblad. Welke lichte overdrijving komt u tegen in *De wandelaar*?
8. Het is opvallend dat Bakker en De Rooy de inzet van Mulder in de roman compleet verschillend interpreteren. Bakker is van mening dat Mulder juist wel actie onderneemt, terwijl De Rooy vooral de afstandelijkheid van Mulder bedrukt. Wat is uw mening?
9. Priester Bruno wordt door één van de personen als een heilige neergezet. Anderen zien hem whisky drinken, twijfelen en zelfs de wet overtreden. Hij zou nooit naar de WC hoeven. Wat is uw mening over priester Bruno?

10. Wat is de invloed van de gesprekken tussen Mulder en priester Bruno op het verhaal?
11. Vele personages passeren de revue. Welk vluchtig passerend personage zou u uitgebreider willen leren kennen?
12. In de romans van Van Dis zijn er vele antithesen, zoals blank/zwart, maatschappelijk/asociaal en afkomst/eigen identiteit. Deze kenmerken vind je zowel in zijn reisverhalen, Indische boeken als in de karakterromans. Welke van deze antithesen vindt u in dit boek belangrijk?
13. Verschillende thema's komen in de roman aan bod: sociale verschillen in de maatschappij, illegaliteit, geloof (zowel rooms-katholiek, moslim), maatschappelijke betrokkenheid. Welk thema heeft u het meest geraakt / aan het denken gezet?
14. De flaptekst zegt dat de hond Mulder wezenlijk verandert. Hij waant zich betrokken, maar is het niet. Priester Bruno verwijt hem nihilisme. In hoeverre bent u het eens met dit verwijt?
15. De slotpagina's laten opnieuw een wandelaar zien, ziet u verschillen met de wandelaar van het begin?

Bronnen en verder lezen/activiteiten

Voor meer informatie over Adriaan van Dis zie zijn website www.adriaanvandis.nl of de pagina over Van Dis op Wikipedia.

Bekijk voor activiteiten in het kader van Nederland Leest deze website: <https://www.hebban.nl/pagina/nederlandleest>

Senia levert een bijdrage aan boekbesprekingen in bibliotheken. Kijk op www.senia.nl bij Senia Extra, Nederland Leest.